

ساختار و ویژگی های کتاب های آموزشی

احمد قاری

۲۲۶۶۹۸۲

www.ketab.ir

انتشارات منو

سرشناسه: قاری، احمد، ۱۳۵۲ -
عنوان و نام پدیدآور: ساختار و ویژگی‌های کتاب‌های آموزشی /
احمد قاری.
مشخصات نشر: تهران: انتشارات مناره، ۱۴۰۰.
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۱۰۰-۹۰-۸
رده بندی دیویی: ۳۷۱/۲۳
رده بندی کنگره: LB۳۰۴۵/۵
شماره کتاب شناسی ملی: ۸۷۰۶۱۴۴

ساختار و ویژگی‌های کتاب‌های آموزشی

مؤلف: احمد قاری

ناشر: انتشارات مناره

تاریخ نشر: ۱۴۰۰

نوبت چاپ: اول

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۱۰۰-۹۰-۸

قیمت: ۵۰۰.۰۰۰ ریال

فروشگاه اینترنتی: www.menarehpub.ir

تلفن مرکز بخش: ۰۹۱۲۵۲۴۲۲۷۴ / ۵۵۶۵۱۶۵۳-۰۲۱

فهرست مطالب

۷	مقدمه
۱۵	بخش اول؛ ارکان نظام آموزشی
۱۷	اهداف آموزشی
۲۲	متعلم
۲۳	متن درسی
۴۴	معلم
۴۹	بخش دوم؛ معیارهای ساختاری کتب آموزشی
۵۳	فهرست
۵۴	مقدمه
۵۴	صفحه آرایشی
۶۳	تأکید مفاهیم اصلی درس
۶۴	تعیین مخاطب علمی
۶۵	واژه نامه
۷۳	بخش سوم؛ عناصر محتوایی تدوین کتاب آموزشی
۷۵	جامعیت و مانعیت
۷۷	اتقان علمی
۷۷	یک بعدی بودن هدف نگارش
۸۱	اتحاد رویه در سبک نگارش
۸۱	به روز بودن اهداف آموزشی
۸۱	تناسب حجم اطلاعات اصلی و جنبی
۸۲	رابطه متناسب میان اجزای کتاب

مقدمه

همان طور که استاد خوب و کاردان توانایی متعلم را برای تحصیل و تدریس چند برابر می کند و با سامان دادن نظام فکری در یادگیری و نشان دادن راه های کوتاه و درست، رسیدن به هدف را آسان تر بلکه لذت بخش می کند، مشکلات را قابل حل می کند، اهداف آموزشی را قابل دستیابی نشان می دهد، کتاب درسی نیز چراغ راهی است که با داشتن شرایط مورد نظر ضروری ترین همراه برای متعلم است.

متن آموزشی خوب مانند آدرس خوب است. کتاب درسی باید در بردارنده تمام عناصر استاندارد تدوین کتب درسی باشد تا در انجام وظیفه خود یعنی پویایی و شکوفایی علمی متعلمین به بالاترین موفقیت برسد. عناصر مزبور تحت عنوان « ساختار و ویژگی های کتاب های آموزشی » تدوین کتب درسی مورد بررسی قرار گرفته است.

ضعف تالیف کتاب درسی از بارزترین عامل های ضعف توان متعلمین است. در نتیجه موجب عدم رشد مورد انتظار در این زمینه می شود، که این خود یکی از عوامل ضعف در فهم صحیح و کامل دروس دیگر است.

یادآور می شود که بی رغبتی به متون درسی نیز یکی از شایع ترین حالاتی است که دچار بعضی از متعلمین دچار آن شده است. سختی طاقت فرسای فعالیت علمی در تدریس و عدم حصول به اهداف علمی

مورد انتظار از مهمترین عوامل دلزدگی متعلمین است. در فرایند آموزش کتاب درسی نقش و جایگاه ویژه‌ای دارد که بسیاری از موفقیت‌های ادبی مرهون کامل بودن این عنصر مهم می‌باشد. تغییر کتب درسی نشانه راضی نبودن مجموعه آموزشی از یک متن درسی می‌باشد و بعبارت دیگر نشانه عدم موفقیت متن درسی در کمک کردن متلم برای رسیدن به اهداف آموزشی است.

هر یک از کتب درسی محاسن و معایبی دارد و به طور کامل و صحیح نقد علمی نشده است تا مشخص شود که در چه عناصری نقص و یا کمال دارد. در این میان تحلیل ساختاری و محتوایی متن درسی از مهمترین فعالیت‌ها جهت رسیدن به این محاسن و معایب برای اصلاح و ارتقای کیفی متن درسی می‌باشد، که با در دست داشتن این معیارها و ملاک‌ها می‌توان متن درسی کاملی تدوین نمود تا موفقیت‌های علمی مورد انتظار در ماده درسی مورد نظر به حداکثر کارایی خود برسد.

در بررسی و تحلیل نظام مند فرایند تعلّم، «کتاب درسی» به عنوان یک زیر نظام برجسته، محتوای آموزشی پیش‌بینی شده را در بهترین شکل عرضه می‌نماید. این عنصر تکیه گاه معلّم و متعلّم جهت یادگیری اثربخش است.^۱ بدیهی است متن درسی باید بطور کامل در راستای «اهداف آموزشی» تدوین گردد. «تحقق اهداف آموزشی مستلزم حضور عوامل ذیل الذکر است که در این میان می‌توان از

۱. لنینگ و کاترین ۲۰۰۷ ص ۱۲ به نقل «تحلیل محتوای کتاب درسی» ص ۵۱.

کتاب درسی به عنوان یکی از مهمترین عوامل یادگیری رسمی یاد کرد.^۱

هر کتاب آموزشی مشتمل بر سه بخش «مقدماتی، میانی و پایانی» است. بخش مقدماتی مشتمل بر «مقدمه درس» و «متن اصلی درس» و «بخش پایانی کتاب» است. بخش میانی کتاب درسی، که مشتمل بر «مقدمه درس» و «متن اصلی درس» و «بخش پایانی درس» است. بخش پایانی درس مشتمل بر «خلاصه درس» و «تمرین» و «فعالیت های پژوهشی» است.

بخش میانی کتاب درسی اصلی تری قسمت از کتاب است که موجب تحقق اهداف آموزشی می گردد. مؤلف اهداف کلی را به اهداف جزئی تبدیل کرده و در گام بعدی اهداف جزئی، واحدهای مجزای یادگیری را تشکیل می دهد. در این مرحله کلیه عوامل و کارشناسان فنی همراه با مؤلفان کتاب درسی به سازماندهی کتاب از جهات مختلف می پردازند. مؤلف در گام اول «اهداف عملی» کتاب درسی را سازماندهی فکری می کنند. سازماندهی فکری یعنی باتوجه به اصول و معیارهای سازماندهی محتوای کتب درسی از یک سو و موضوع درسی از سوی دیگر مطالب درسی را در واحدهای مجزای یادگیری شامل بخش ها و یا فصل های مختلف تنظیم کردن این امر موجب می گردد تا درک و فهم آن برای خواننده ساده، منسجم، متعادل، متوالی، موجه و در نهایت قابل یادگیری باشد.